

ئاشتەوايىي نىشتمانى و چارەسەر كوردنى ناكۆكيە ناوخۆيىيەكان لە ھەرئىمى كوردستان

موەفق عادل عومەر، دكتورا لە سيستمە سياسيەكان و مامۇستا لە بەشى سيستمە سياسيەكان و سياسيەتى گشتى-زانكۆى سەلاحەددىن

پيشەكى

ھەرئىمى كوردستان لە دامەزراندنيەو بە شيوەيەكى فەرمى و جيگير كوردنى لە دەستوورى عىراقدا وەكوو يەكەيەكى فيدرالى تا ئىستا پروبەرووى ئەم جورە مەترسيانە نەبۆتەو، كە لەم ماوەيەى دواييدا بەدەستيانەو دەناليئىت. گوشار و مەترسيەكى زور لەسەر قەوارەى ھەرئىمى كوردستان ھەيە؛ ھۆكارى ئەم گوشارانە و تا راددەيەك لاوازبوونى ھەرئىمى كوردستان لە بەغدا، بۇ چەندان ھۆكارى گرنگ دەگەرپیتەو، بەلام گرنگترينى ئەم ھۆكارانە، ناتەبايى نيوان لايەنە سياسيەكانى ھەرئىمى كوردستانە و بەتايبەت كيشە و گرفتە قوولەكانى دوو ھىزى گرنكى ھاوكيشەى سياسيى ھەرئىم كە “پارتى ديموكراتى كوردستان” و “يەكيتىي نىشتمانى كوردستان” ن. گرفت و مەترسيەكان گەشتوتە ئاستىكى زور مەترسيدار و ئەگەر پەلە نەكرىت لە چارەسەر كوردنى كيشە نيوخۆيىيەكانى لايەنە سياسيەكانى ھەرئىم، لەوانەيە باردوخىكى زور نالەبار دروست ببىت. بۇيە دەبىت لە قۇناغى ئىستادا و زور بەپەلە دەست بە پرۆسەى “ئاشتەوايىي نىشتمانى” بكرىت لەسەر ئاستى ھەرئىمى كوردستان؛ بەپىچەوانەو بە ئەگەريكى زور، كۆتايى بە قەوارەى دەستوورى ھەرئىم دەھيئىت ياخود زياتر لاواز دەكرىت.

بەردەوامىي ناكۆكيە ناوخۆيىيەكان چ كارىگەريەكى لەسەر پىگەى ھەرئىمى كوردستان لە بەغدا و ئاستى نيودەولەتى دەبىت؟

پارتى و يەكيتىي لە 17ى ئەيلولى سالى 1998 لە واشنتون بە سەرپەرشتىي وەزارەتى دەرەوہى ئەمريكا “ريكەوتنى ئاشتىي واشنتون” يان واژو كرد[1]. ئەم ريكەوتنە، دواتر بوو بە بنەمايەك بۇ ريكەوتنى سترايژيى پارتى و يەكيتىي كە لە ريكەوتى 27ى تەمموزى سالى 2007 واژو كرا. ئەم دوو ھەنگاوە گرنگە، بۇ ماوەيەكى باش توانيى گرژيەكانى نيوان ھەردوو لا تا ئاستىكى ديارىكراو بوەستىيئىت و، زەمىنەى بۇ كار كوردنى ھاوبەش رەخساند. بەلام دواتر لەگەل تىكچوونى بارى تەندروستىي جەلال تالەبانى، سەرۆككۆمارى پيشوووترى عىراق و سكرتيرى گشتىي پيشووى يەكيتىي نىشتمانىي كوردستان، بەتايبەت لە دواى سالى 2012، پەيوەنديەكانى نيوان پارتى و يەكيتىي قۇناغ بە قۇناغ بەرەو خراپتر پوئىشت و لە دوا وپستگەدا ئىستا گەشتوتە ئاستىكى زور خراپ كە پيشبىنى دەكرىت ئەگەر ئەو ھەر دريژەى پىي بدرىت، بە زيانىكى زور گەورە و ميژوويى كۆتايىي پىي بىت و سەرجم دەسكەوتەكانى گەلى كورد لە عىراق لەدەست بچىت. بۇيە ئەگەر بەگشتى چاويك بەو زەرەر و زيانانەى كە بەھوى ناكۆكيەكانى پارتى و يەكيتىيەو بەر ھەرئىمى كوردستان كەوتوون، بخشىينىن، ئەو دەتوانين بەم شيوەيە بيانخەينە روو:

1. پيش ھەموو شتىك، پىگەى ھەرئىمى كوردستانى لە بەغدا بە شيوەيەك لاواز كردووە، دەتوانين

بلیین پیگه‌ی هه‌ریم له دوا‌ی 2003 وه قه‌ت ئاوا لاوز و بیهیز نه‌بووه. هیزه عیراقیه‌کان، به شیعه و سوننه‌وه و ته‌نانه‌ت له‌گه‌ل هه‌ندیک لایه‌نی کوردیشه‌وه، دژایه‌تییه‌کی بیۆینه‌ی هه‌ریمی کوردستان ده‌که‌ن. له هه‌موو لایه‌که‌وه هه‌ریمی کوردستان کراوه‌ته ئامانج. هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه دادگه‌ی بالایی فیدرالی عیراق تا ئیستا چه‌ندان بریاری سیاسی له دژی هه‌ریمی کوردستانی ده‌رکردووه و به‌رده‌وامیشه له‌سه‌ر ئەم هه‌لوێسته‌ی؛ دواتر گوشاره‌کان له یاسای بوودجه عیراقیش که بۆ سالانی (2023، 2024 و 2025) ئاماده کرابوو، بۆ سه‌ر هه‌ریمی کوردستان درێژه‌ی پێ درا و به‌پێچه‌وانه‌ی ریککه‌وتنه‌کانی نیوان هه‌ولێر – به‌غدا ناوه‌رۆکه‌که‌ی په‌سه‌ند کرا و ته‌نانه‌ت له کاتی جیه‌جیکردنی یاسای بوودجه‌ی عیراقیش، له رینگه‌ی داهینانی هه‌ندیک چه‌مکی ئالۆزی وه‌کوو “خه‌رجیه‌ی فعلیه‌کان”، گه‌شتنه‌ ئه‌و بریاره‌ی که هیچ بره‌ پاره‌یه‌ک بۆ هه‌ریمی کوردستان نه‌نێرن. بێ گومان سه‌رجه‌م ئەم پێشها‌تانه‌یش دوا‌ی بریاره‌که‌ی دادگه‌ی پاریس ده‌رباره‌ی فرۆشتنی نه‌وتی هه‌ریم، که له ئەنجامیدا پرۆسه‌ی فرۆشتنی نه‌وت به‌ته‌واوه‌تی وه‌ستا، بارودۆخی هه‌ریمی کوردستانی گه‌یانده‌ ئاستیکی زۆر مه‌ترسیدار. که‌واته له رینگه‌ی دادگه‌ی نیوخۆیی و نیۆده‌وله‌تییه‌کان و گوشاره‌ سیاسییه‌ ناره‌واکانی هیزه‌ سیاسییه‌ عیراقیه‌کان که پشتته‌ستوووه به‌ پالپشتی لایه‌نیکی هه‌ریمی، له‌سه‌ر ئاستی نوینه‌رایه‌تیکردنی هه‌ریم له به‌غدا، هه‌ریمی کوردستان هیچ کاتیک ئه‌وها لاوز و شپه‌رزه‌ نه‌بووه له به‌غدا، چونکه ئیستا به‌غدا مامه‌له‌ی پارێزگاش له‌گه‌ل هه‌ریمی کوردستان ناکات!

ئه‌گه‌ر ناکۆکییه‌کانی پارتی و یه‌کیته‌ی به‌رده‌وام بیته‌، ئه‌وه له ئەنجامدا هه‌ریمی کوردستان به‌لاوازی ناتوانیته به‌رگه‌ی ئەم هه‌موو گوشاره‌ نیوخۆییانه‌ بگرێته‌، زۆر به‌داخه‌وه چاره‌نووسه‌که‌ی هیچ جیاوازه‌تر نابیته له که‌رکوک که له دوا‌ی 16 ی ئۆکتۆبه‌ر تیایدا دروست بووه. واته هه‌ریمی کوردستان ده‌که‌وێته ژێر ره‌حمی هه‌شده‌ی شه‌عبی و هیزه‌ سیاسییه‌کانی دیکه‌ی عیراق که له‌لایه‌ن ولاتیکی هه‌ریمییه‌وه پالپشتیان لێ ده‌کرێته. بۆیه هیچ بژارده‌یه‌کی دیکه له به‌رده‌م پارتی و یه‌کیته‌ی نه‌ماوه جگه له ریککه‌وتن. کێشه‌که له‌وه‌دایه که بۆ ئەنجامدانی ئەم ریککه‌وتنه‌ کاتی زۆریشیان له‌به‌رده‌مدا نه‌ماوه.

2. له‌سه‌ر ئاستی نیۆده‌وله‌تی و هه‌ریمییه‌ش هه‌ریمی کوردستان به‌هۆی ناسه‌قامگیری سیاسی ناوخۆیی، پرۆبه‌پرۆوی شله‌ژانیکی به‌رچاو بوته‌وه. با ئه‌وه له‌یاد نه‌که‌ین ئه‌لفوبیی په‌په‌وه‌کردنی سیاسه‌تیکی ده‌ره‌کی سه‌رکه‌وتوو، بریتییه له به‌هیزبوون و یه‌کگرتوو بوون له‌سه‌ر ئاستی ناوخۆ. له پال ئه‌وه‌ی که هه‌ریمی کوردستان یه‌که‌یه‌کی سه‌ر به‌رخۆ نییه له‌سه‌ر ئاستی نیۆده‌وله‌تی و به‌م هۆیه‌یشه‌وه پرۆبه‌پرۆوی چه‌ندان گرفت بوته‌وه، ئه‌گه‌ر کێشه ناوخۆیییه‌کانیشیان بۆ زیاد بکرێته، ئه‌وه هه‌ر به‌ته‌واوی پیگه‌ نیۆده‌وله‌تییه‌که‌ی له‌ده‌ست ده‌دات.

ناته‌بایی نیۆمالی کورد راسته‌وخۆ کاریگه‌ری کردۆته سه‌ر پیگه‌ی هه‌ریمی کوردستان و، ئەم راستیه‌یش له کاتی سه‌ردانیکردنی به‌رپرسه‌ بالā بیانیه‌کان بۆ هه‌ریمی کوردستان زۆر به‌روونی ده‌رده‌که‌وێته و ده‌بینرێته؛ له بری ئه‌وه‌ی چاویان ته‌نیا به‌ نوینه‌رانی حکومه‌ت بکه‌وێته، ناچار ده‌بن جاروبار به‌ته‌نیا له‌گه‌ل نوینه‌ری لایه‌نه‌ سیاسییه‌کان کۆ ببنه‌وه. ئەمه‌یش له راستیدا کاره‌ساته که نه‌توانرێ به‌یه‌که‌دنگی و یه‌که‌ه‌لوێسته‌ی له هه‌ریمی کوردستان پێشوازی له به‌رپرسه‌ بالā بیانیه‌کان بکرێته. ئەم بارودۆخه له‌سه‌ر ئاستی نیۆده‌وله‌تی کاریگه‌ری زۆر خراپی ده‌بیته بۆ سه‌ر پیگه‌ی هه‌ریمی کوردستان.

له لايهكى ديكهوه لاوازى پيگهه ههرىمى لهسەر ئاستى ناوخۇ، دەبىتتە ھۆكارىكى راستەقىنە بۇ كۆتايپھېنان بە پالېستىيە نيۇدەولەتتېيەكان كە پېشكەشى ھەرئىمى كوردستان دەكرىت. بۇ نموونە پالېستى و ھاوكارىيەكانى ئەمريكا بۇ ھېزەكانى پېشمەرگە كە چەندان سالە بەردەوامە، خەرىكە ئەم يارمەتى و پالېستىيانە بەھوى ناكۆكيەكانى پارتى و يەكئىتتېيەو بەھونە مەترسىيەو و، چەندان جار بەرپرسە سەربازىيەكانى ئەمريكا ھەرەشەى بېرىنى ئەم يارمەتتېيەيان كرددو. ھەر لەم چوارچىپوھەدا “ماتىو مەكفەرلەين” (Matthew W. McFarlane) فەرماندەى گشتىي ھاوپەيمانىي نيۇدەولەتى دژى داعش [2] لەنيو كۆنفرانسىكى رۆژنامەوانىدا بەئاشكرا ئەمەى راگەياندا، “ئەگەر حكومەتى ھەرئىمى كوردستان نەتوانى پابەندى چاكسازىيەكانى ياداشتنامەى ليكتىگەيشتنى نيوان وەزارتى بەرگرىي ئەمريكا و وەزارەتى پېشمەرگەى ھەرئىمى كوردستان بىت و بەجىيان بگەيەنييت، ئەو دەبىتتە ھوى ئەوھى وەزارەتى بەرگرى نەتوانى بەردەوام بىت لە پېشكەشكردنى يارمەتتېيەكانى.” [3] ئەمە پەيامىكى روون و ئاشكرايە كە راستەوخۇ لە ھەوليرەو بە ھەردوو حزبى سياسىي دەسلەلتدار (پارتى و يەكئىتى) گەيەندراو. بى گومان ھۆكارى ئەم ناكۆكيەكانى كە لە وەزارەتى پېشمەرگە سەرى ھەلداو، دەگەرپتتەو بۇ ناكۆكى و ململانىكانى پارتى و يەكئىتى. بەلام ئەو جىگەى سەرسوپمان و تېرامانە، كە تا ئىستا ھەردوو حزبى سياسىي، بى ناچىت ئەم ئاگاداركدنەو و ھۆشدارىيەى وەزارەتى بەرگرىي ئەمريكايان بەھەند وەرگرتىت. “مەكفەرلەين” ئامازەى بەوھيش كركە لە مانگى تەممووزى ئەمسالدا لە راپورتى ھەلسەنگاندنيان رايان گەياندو، كەوا نيگەرانن لە بوونى ئەو كېشە و گرفتانەى كە لە وەزارەتى پېشمەرگەدا ھەيە و، لە كۆتايىي سالىشدا ھەلسەنگاندنيكى تريان دەبىت و مەرجه حكومەتى ھەرئىمى كوردستان زياتر ھاوكار بىت بۇ جىبەجىگردنى ناوھرۆكى ياداشتەكەى نيوان وەزارەتى بەرگرىي ئەمريكا و پېشمەرگە [4]. ديسان ليرە بۇمان دەرەكەويت كەوا كاتىكى ديارىكراو دراوھتە پارتى و يەكئىتى بۇ ئەوھى لە ريگەى وەزارەتى پېشمەرگەو لەگەل وەزارەتى بەرگرىي ئەمريكادا زياتر ھاوكار و ھەماھەنگ بن بۇ ئەوھى چاكسازىيەكانى نيو وەزارەتەكە دوور لە بنەما و ئامانجى تەسكى حزبايەتى بەجىي بگەيەنن، بەپىچەوانەو پىشتىگرى و يارمەتتېيەكانى زلھىزىكى وەكوو ئەمريكا بۇ پېشمەرگە رادەگىرئيت و كۆتايىي بى دىت. جا نازانين پارتى و يەكئىتى ئەم پەيامەيان بەھەند وەرگرتو وە ياخود نا؟

مىكانىزمە سياسىي و ياسايىيەكان بۇ چارەسەرگردنى كېشەكانى نيوان پارتى و يەكئىتى چىن؟

كېشە و گرفتەكانى ھېزە سياسىيەكان لە ھەرئىمى كوردستان بەو جورە نىيە كە نەكرىت چارەسەرى گونجاوى بۇ بدؤزرىتتەو، بەپىچەوانەو لە ئەگەرى گرتنەبەرى ئەم ھەنگاوانەى خوارەو، دەكرى ئاشتەوايىيەكى نىشتمانى رابگەيەنرئيت و سەرجهم لايەنە سياسىيەكان لەژىر چەترى ھەرئىمى كوردستان كۆ بكرىنەو:

1. لە روو سياسىيەكەو، دەبىت ھەموو لايەنكى سياسىي درك بەو مەترسىيانە بكات كە ھەرئىمى كوردستان رووبەرۆوى دەبىتتەو. واتە مەترسىيەكان تەنيا لە دژى پارتى نىيە بەلكوو لە دژى كۆى پرۆسەى سياسىيە لە ھەرئىمى كوردستان؛ چونكە راستىيەكى حاشاھەلنەگر ھەيە، ئەوئيش برىتتېيە لەوھى كە زۆربەى لايەنە سياسىيەكان واپان وينا كرددو كەوا مەترسى و گوشارەكان تەنيا لە دژى پارتىيە، كەچى لە بنەمادا بابەتەكە ئەوھا نىيە و ئامانجى سەرەكى، قەوارەى ھەرئىمى كوردستان و ئەزموونەكەيەتى. بۇ ئەم مەبەستە ئەركى بنەرەتى دەكەويتتە ئەستۆى سەرۆكايەتتې ھەرئىمى كوردستان، بۇ ئەوھى ئەم مەترسىيانە وەكوو خۆى بگەيەنييتتە لايەنە سياسىيەكان لە لايەك

و له لایه کی دیکه‌یشه‌وه له ریگه‌ی ده‌زگه‌کانی ږاگه‌یاندن و نه‌نجامدانی کۆږ و سمیناره‌وه، ئەمه‌ بۆ خه‌لکی هه‌ریمی کوردستانیش بخاته‌ ږوومه‌رجه‌ سه‌رجه‌م تواناکانی سه‌رۆکایه‌تی هه‌ریم بخریته‌ گه‌ر بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌وه‌ بۆ خه‌لک ږوون بکریته‌وه‌ که‌وا مه‌ترسییه‌کی راسته‌قینه‌ هه‌یه‌ له‌سه‌ر قه‌واره‌ی هه‌ریم و خه‌ریکه‌ هی‌زه‌ سیاسیه‌ عی‌راقیه‌کان، به‌ شیعه‌ و سوننه‌وه‌، قه‌واره‌ی هه‌ریمی کوردستان له‌ناو ده‌بن و که‌متر له‌ ئاستی ږاریزگایه‌ک مامه‌له‌ له‌گه‌ل هه‌ریمی کوردستان ده‌که‌ن؛ ته‌نانه‌ت قووت و مووچه‌ی فه‌رمانبه‌رانی هه‌ریمیش وه‌کوو سوآل‌کردن و به‌ منه‌ت و قه‌رز ده‌نێرن.

2. واژۆکردنی “په‌یماننامه‌ی شه‌ره‌ف” له‌ نیوان لایه‌نه‌ سیاسیه‌کانی هه‌ریمی کوردستان، به‌تایبه‌ت که‌ په‌یماننامه‌که‌ بابه‌ته‌ چاره‌نووس‌سازه‌کان له‌خۆ بگری‌ت. ئەم هه‌نگاوه‌یش ږیویسته‌ به‌ سه‌رپه‌رشتی سه‌رۆکایه‌تی هه‌ریم و حکومه‌تی هه‌ریم بی‌ت؛ ده‌ستپێشخه‌رییه‌که‌یش زۆر گرنگه‌ له‌لایه‌ن “مه‌سه‌وود بارزانی” یه‌وه‌ بی‌ت به‌ به‌شداریی چه‌ندان که‌سایه‌تی نیشتمانی و نه‌ته‌وه‌بی و به‌ شیوه‌یه‌ک که‌ لایه‌نه‌ سیاسیه‌کانی دیکه‌ متمانه‌ی ږی بکه‌ن. ئەم په‌یماننامه‌یه‌ ئه‌گه‌ر بتوانی متمانه‌ی زۆرینه‌ی لایه‌نه‌ سیاسیه‌کانی هه‌ریم به‌ده‌ست به‌ی‌نیت، ئه‌وه‌ ده‌بی‌ته‌ به‌لگه‌یه‌کی گرنگ که‌ ده‌کری‌ پش‌تی ږی ببه‌ستری‌ت.

3. کارکردن بۆ نه‌نجامدانی هه‌لبژاردنی په‌رله‌مانی کوردستان به‌ی‌ ده‌ستوه‌ردانی ده‌ره‌کی و ته‌نانه‌ت به‌ی‌ ده‌ستوه‌ردانی هی‌زه‌ سیاسیه‌ عی‌راقیه‌کانیش؛ چونکه‌ هه‌ر جوړه‌ ده‌ستوه‌ردانیکی ده‌ره‌کی یاخود ناوخۆیی عی‌راقی، نه‌نجامی باشی لی‌ ناکه‌ویته‌وه‌. به‌داخه‌وه‌ به‌هۆی ناکۆکی و ناته‌بایی نیوان لایه‌نه‌ سیاسیه‌ کوردیه‌کانه‌وه‌ هه‌لبژاردنی په‌رله‌مانی کوردستانیش که‌وته‌ ژیر کۆنترۆلی ده‌زگه‌یه‌کی حکومه‌تی عی‌راقی که‌ بریتیه‌ له‌ “کۆمسیۆنی بالای سه‌ر به‌خۆی هه‌لبژاردنه‌کانی عی‌راق”. بۆیه‌ ده‌بی‌ت هه‌رچۆنیک بی‌ت ئەم هه‌له‌یه‌ راست بکریته‌وه‌ و شه‌رعییه‌ت بگه‌ریند ریته‌وه‌ بۆ ده‌زگه‌کانی یاسادانان و جیبه‌جیکردن له‌ هه‌ریمی کوردستان، چونکه‌ ماوه‌ی یاساییان به‌سه‌ر چووه‌ و نابیت له‌مه‌ زیاتر دوا بکه‌وی‌ت. که‌واته‌ ږیکه‌وه‌ کارکردن بۆ نه‌نجامدانی هه‌لبژاردنی په‌رله‌مانی کوردستان، خالیکی جه‌وه‌ه‌رییه‌ که‌ نابیت لایه‌نه‌ سیاسیه‌کان پش‌تگۆیی بخه‌ن.

4. ئاماده‌کردنی ره‌شنووسی یاسای هه‌لبژاردنی په‌رله‌مانی کوردستان، به‌ شیوه‌یه‌ک کۆده‌نگی سه‌رجه‌م لایه‌نه‌کان به‌ده‌ست به‌ی‌نیت؛ چونکه‌ به‌راستی ئه‌و بارودۆخه‌ی ئیستا که‌ ژيانی سیاسی هه‌ریمی کوردستانی تیدا، هۆکاری دروستبوونه‌که‌ی به‌ پله‌ یه‌ک بۆ کیشه‌ ناوخۆیییه‌کان و ږابه‌ندنه‌بوون به‌ واده‌کانی نه‌نجامدانی هه‌لبژاردنی په‌رله‌مان ده‌گه‌ریته‌وه‌. بۆیه‌ ږیویسته‌ و زۆر زه‌رووره‌ ئیتر ئەم کیشه‌یه‌ دووباره‌ نه‌بیته‌وه‌ و له‌ ریگه‌ی ده‌رکردنی یاسایه‌کی بنه‌رته‌ی هه‌لبژاردن چاره‌سه‌ر بکری‌ت و، نابیت به‌ هیچ شیوه‌یه‌ک یاساکه‌ که‌لین و بۆشایی تیدا بی‌ت.

5. لایه‌نی به‌رپه‌وه‌بردنی هه‌لبژاردن له‌ هه‌ریمی کوردستان، ده‌بی‌ت به‌ یاسایه‌کی باش و ږیشکه‌وتوو و دیموکراسیه‌وه‌ گه‌ره‌نتی بکری‌ت و ږاریزگاریی لی‌ بکری‌ت. ئەم ده‌زگه‌یه‌ مه‌رجه‌ متمانه‌ی لانی که‌م، زۆرینه‌ی لایه‌نه‌ سیاسیه‌کان به‌ده‌ست به‌ی‌نیت و ستاندارده‌ نیوده‌وله‌تیه‌کان له‌خۆ بگری‌ت. هه‌رچه‌نده‌ ئیستا ده‌زگه‌یه‌کی سه‌ر به‌خۆی هه‌لبژاردن له‌ هه‌ریمی کوردستان هه‌یه‌، به‌لام به‌هۆی ناکۆکییه‌ سیاسیه‌کانه‌وه‌ ئەم ده‌زگه‌یه‌ ئیفلیج بووه‌ و کارا نییه‌. میکانیزم و شیوازی دیاریکردنی ئەندام و کۆمسییاریانی ده‌زگه‌که‌ که‌ ناوی نراوه‌ “کۆمسیۆن”، مه‌رجه‌ به‌روونی دیاری بکری‌ت و مه‌جال و ده‌رفه‌ت بۆ ته‌فسیراتی جیاوازه‌دات.

هەریمی کوردستان بە مەترسیتەرین قوئاغیدا تێ دەپەریت. هۆکاری سەرەکی ئەم دۆخەى هەریمی کوردستانیش بە پلەى یەکەم، دەگەریتەوه بۆ ناکۆکی و ناتەبایی نیوان پارتی و یەکیتی. یەکیتی، بەتایبەت لە دواى کۆچى دواى جەلال تالەبانی، تووشى شلەژانیکى میژوویى بۆتەوه و ناسەقامگیرییەك و کەشوهەواپەکی ناتەندروست لەم حزبە سیاسییە گرنگەى گۆرەپانى هەریمی کوردستان دروست بووه. ئەمەیش وای کردوو ئەک تەنیا پەيوەندییەکانى نیوان پارتی و یەکیتی بگاتە خراپترین ئاست، بەلکۆ یەکیتییش لەسەر ئاستى ناوخۆیى حزبییدا پروبەرووی قەیرانى بیتمانهی بۆتەوه. راستە لە دواى سالی 2003 وه تا ئیستا شەرى ناوخۆ لە نیوان پارتی و یەکیتی سەرى هەلنەداوه بەلام ناکۆکی و ململانێکان گەشتوونەتە ئاستی مەترسیدار و تەنانهت دەرەنجامى ئاواى لێ کەوتۆتەوه کە زۆر خراپترە لە دەرەنجامەکانى شەرى براکوژی.

بە واتایەکی دیکە پروداوهکانى 16 ئۆکتۆبەر و هەلمەتەکانى دادگەى بالای فیدرال لە دژی هەریمی کوردستان، دوو دەرەنجامى کوشندەن کە پەروپالی هەریمی کوردستانیان کردوو. بۆیە سەرەتا دەبیست سەرکردهکان لەو پەيامە تێ بگەن کە ئیتر کات نەماوه و گوشارەکان ئەک قەوارەى هەریمی کوردستانیان لاواز کردوو بەلکۆ ئەوه خەریکن بەتەواوەتى ئاسمان و سنوورەکانى هەریمی کوردستانیش کۆنترۆل بکەن! پاشان سەرکردهکانى کورد پيوستە ئەم پەيامەیش بەجددى وەر بگرن کە ئەم جارەیان ئەگەر یەکگوتار و یەکگرتوو نەبن، ئەوه قەوارەى دەستووریى هەریمی کوردستان ئەک بەلاوازی دەمینیتەوه بەلکۆ بەتەواوەتى لەناو دەبریت و کۆتایی پێ دەیت، چونکە بەداخهوه ئیرادەیهکی بەهیزی هیزه سیاسییە عێراقییەکان (پالپشتکراو بە هیژیکی هەریمی) هەیه کە بریتییە لە نەهیشتنى قەوارەى یاسایی هەریمی کوردستان بۆ ئەوهى شارەکانى (هەولێر و سلێمانى و دهۆک و هەلەبجە)یش وەکوو پارێزگاکانى دیکەى عێراق، ببن بە پاشکۆى هیزه سیاسییە شیعەکان؛ چونکە لە دواى رزگارکردنى شارەکانى ئەنبار و مووسل و ناوچەکانى دیکەى عێراق کە لەلایەن ریکخراوى تیرۆریستى داعشەوه داگیر کرابوون، ئەم شار و ناوچە سوننەنشینانە بەتەواوەتى کەوتنە ژێر کۆنترۆلى هیژەکانى حەشدى شەعبى.

ئەوهى لە دەرەوهى ئەم هاوکیشەیه ماوه، هەریمی کوردستانە و بە هەر بیانووێک بیست کار بۆ بەجیگەیاندى ئەم ئامانجە دەکریت. بۆیە دەبێ کورد و هیژه سیاسییە کوردییەکان لەوه تێ بگەن کە ئیستا کاتى پیکهوهکارکردن و خەبات و تیکۆشانە بۆ پروبەروبوونەى ئەم پیلانە ترسناکەى دوژمنانى کوردستان کە دایان رشتوووه بۆ لەناوبردن و کۆنترۆلکردنى قەوارەى یاسایی هەریمی کوردستان بە گشت لایەنە سیاسییەکانییەوه، بەبێ ئەوهى جیاوازی لە نیوان پارتی یاخود یەکیتی، یانیش لایەنە سیاسییەکانى دیکە بکریت. لە کۆتا رستەدا دەتوانین بلیین کە، جوانترین و بەهیزترین وهلامیش بۆ ئەم مەترسییانە: “ناشتهواى نیشتمانى و چارەسەرکردنى ناکۆکییە ناوخۆییەکانە لە هەریمی کوردستان.”

[1] - بۆ زانیاری زیاتر لەسەر شەرى ناوخۆ، دەتوانن سەردانى ئەم لینکە بکەن: <https://www.kurdistan.c/Terror/details.aspx?jimare=3297>

[2]. بۆ بینینی لیدوانەکەى ماتیۆ ماکفەرلەین دەتوانن سەردانى ئەم لینکە بکەن: <https://www.youtube.com/watch?v=60pW4glNJEU>.

[3]. بۆ بینینی تەواوى لیدوانە رۆژنامەوانییەکەى ماتیۆ ماکفەرلەین، دەتوانن سەردانى ئەم لینکە بکەن:

[.https://rb.gy/264rj](https://rb.gy/264rj)

[4]. بۇ بينىنى تەواۋى لىدوانە رۇژنامە وانىيەكەى ماتىۋۇ ماكفەرلەين، دەتوانن سەردانى ئەم لىنكە بىكەن:

[.https://rb.gy/264rj](https://rb.gy/264rj)